

До проф. Николай Денков

Министър на образованието и науката

Уважаеми проф. Денков,

Във връзка с Ваше писмо № 9104-16 от 13.02.2017 г. до ректорите на висшите училища в България относно актуализиране на законопроекта за изменение и допълнение на **Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ)** и конкретно – във връзка със създаването на нова ал. 3 в чл. 1 на ЗРАСРБ, заявяваме, че позицията на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ е следната:

Приветстваме изцяло желанието на Министерството на образованието и науката да бъдат въведени минимални национални изисквания за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности.

Приемаме, че това е резонно, но в същото време смятаме, че приложените към писмото таблици с примерни варианти за минимални национални наукометрични показатели са твърде дискуссионни и не са в състояние да отразят спецификите на отделните професионални направления. Нещо повече: при някои от професионалните направления те поставят абсурдни и непреодолими бариери за заемане на академични длъжности и за научното израстване на академичния състав на висшите училища в страната.

Въпреки заявеното намерение да се отчитат спецификите на професионалните направления, намираме съществени пропуски, които бихме групирани в следния ред:

- Огромни са диспропорциите по всеки един от предложените показатели в отделните области на науката, включително и по отношение на възможностите за участие в научноизследователски проекти или публикации и цитирания в реферирани списания. Това, което е напълно приложимо и дори естествено за природни науки като математика, физика, химия, астрономия, за технически или компютърни науки и т.н., е слабо или напълно неприложимо при филологии, история, философия, богословие, изкуства и т.н.

- Освен че е налице фрапиращата невъзможност хуманитарните и точните науки да бъдат вкарани в една матрица, трябва да отбележим, че дори и в рамките на едно и също професионално направление или на една и съща научна област съществуват очевидни диспропорции по отношение на постигането на едни или други от предложените наукометрични показатели. Освен това научното познание в определени направления съдържа интердисциплинарни компоненти и е невъзможно да се обособят разграничаващи критерии в „чист“ вид. В този периметър попадат както изследователски полета, подредни на хуманитарните науки, така и граничещи си с тях, но формиращи професионална квалификация в областта на педагогическите и социалните науки например. Появяват се казуси от практиката, които ще предизвикат напрежение и необективна оценка за личния принос на кандидата за заемане на академична длъжност.

- Отсъстват показатели, отразяващи връзката между науката и качеството на обучението в закон, регламентиращ стандарти и процедури в областта на висшето образование. Не са предвидени индикатори за комплексната и специфична професионална дейност на университетските преподаватели, които, за разлика от изследователите в научните институти, имат задължението да поддържат високо качество на учебния процес както с личното си научно развитие, така и с лекционни курсове и семинарни занятия, с актуални учебници и учебни помагала според спецификата на обучението и неговите цели в професионалното направление.

- Цитируемостта в хуманитаристиката съдържа друг ритъм и скорост, а за конкретни области, обвързани с националната идентичност и националната образователна система (официалният език по Конституция, националната история, литература, култура и под.) релевантността на индекси за цитиране в международни бази данни е относителна и неприемлива за сравнение с природните, техническите, медицинските, аграрните и т.н. науки. Самият факт, че издателската корпорация *Elsevier*, като разработчик и собственик на библиографската и реферираща база данни *Scopus* включи на по-късен етап монографии и публикации на други езици освен английски доказва, че конкретно в тази база данни за хуманитаристиката все още не действат равнопоставени механизми (базата данни е създадена с цел да индексира научни списания, материали от конференции и серийни книжни издания; преобладаващо е обвързана с т.нар. „символни“ езици, с които си служат природните, техническите и под. науки и по-малко с т.нар. „живи“ езици).

- Възникват също въпроси за условията и равнопоставените възможности за участие в международни научноизследователски проекти на българските учени от областта на хуманитарните науки. Както в международните програми за приоритетни научни области, така и в националните приоритети хуманитаристиката и свързаните с нея направления не се третират равнопоставено с природните и техническите науки, а процентът за финансиране на проекти е твърде малък. И ако понякога това все пак става възможно, определено е твърде недостатъчно, за да се осигури дори и минимално необходимото за обучение на специалисти в цели области на познанието, вкл. и за възпроизводство на академичния състав.

- Некоректно е също да се смята, че научните занимания например по българска история, фолклористика, етнология, български език или литература могат да се вместят в достатъчен брой международни проекти с цел равнопоставени условия дори в областта на хуманитаристиката.

- В българската нормативна база, регламентираща оценката на научноизследователската и проектната дейност отсъства цял сегмент индикатори, които в други европейски държави са в основата на **национална референтна листа** на списания, годишници, тематични сборници, на публикации с научноприложен характер. Практиката на държави със собствени официални езици обвързват изследванията в сериозни сегменти, свързани с хуманитаристика, образование, култура – освен със световните научни бази данни *Scopus*, *Web Of Science*, *Harzing's Publish or Perish* (Google Scholar), също с **European**

Reference Index for the Humanities (ERIH) и сходни международни бази данни. На базата на точкова система, комбинираща международни и национална база данни, се атестират преподавателите, а резултатите се включват в рейтинговите системи.

Посочените бележки дотук не означават, че не трябва да се въведе определен изискуем минимум за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности. Възниква обаче основателният въпрос как да се въведе такъв минимален стандарт, при който едновременно да бъде отчетена спецификата на отделните научни области и професионални направления и в същото време да не се получава „раздробяване“ на законодателния текст с фиксирането на специфични изисквания към различните направления и научни области?

Ние смятаме, че такова решение има и то ще позволи налагането на единен стандарт, който няма да е в ущърб на нито една област на науката.

Предложението на академичната общност на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ е следното:

1). С Правилника за прилагане на ЗРАСРБ да се въведе точкова система за определяне на изискуем минимум за придобиване на научни степени и за заемане на академичните длъжности. Всеки един наукометричен показател да се измерва с определен брой точки (вж. таблица 1) и достигането на определен брой точки следва да е основният показател за покриването на изискуемия национален минимум за придобиване на съответната научна степен или за заемането на съответната академична длъжност (вж. таблица 2). За всяка отделна научна степен/академична длъжност конкретно се поставят и допълнителни изисквания, като точките, които те носят, се включват в общия брой точки, необходими за придобиването им.

Всички точки, които веднъж са използвани за придобиването на една научна степен/заемането на една академична длъжност, **не могат да бъдат използвани** за друга процедура за академично израстване.

Таблица 1. Количествено измерване на наукометричните показатели

Показатели	брой точки
статия/студия в нереферирани списания/сборници	1
статия/студия в реферирани списания – международна база данни	4
статия/студия в реферирани издания – национална референтна листа за научно направление	3
авторска монография	10
обособена авторска част/глава от книга/монография (когато монографията е в съавторство)	4

цитиране в публикация в нереферирани списания/сборници	1
цитиране в публикация в реферирани списания – международна база данни	3
цитиране в публикация в реферирани списания – национална референтна листа за научно направление	2
цитиране в монография, издадена в чужбина	3
цитиране в монография, издадена в българско академично издателство	2
участие в научноизследователски проект на висшето училище	2
участие в междууниверситетски научноизследователски проект	3
участие в национален научноизследователски проект	4
участие в международен научноизследователски проект	6
ръководство на научноизследователски проект	5
ръководство на международен научноизследователски проект	10
научно ръководство на защитил докторант	5
защитен малък докторат	20
защитен голям докторат	50
участие в научен/ организационен комитет на международна научна конференция	1
участие в редакционна колегия на реферирано списание или годишник	2
съставител на научен сборник/брой на научно периодично издание	2
рецензент на монография/научен сборник	1
издаден учебник, учебно помагало, лекционен курс (*отчита се само при процедури за заемане на академични длъжности)	4
международен патент (приложимо само за областите на висше образование 4, 5, 6, 7 и 9)	25
национален патент (приложимо само за областите на висше образование 4, 5, 6, 7 и 9)	15
подадена заявка за международен патент (приложимо само за областите на висше образование 4, 5, 6, 7 и 9)	7
подадена заявка за национален патент (приложимо само за областите на висше образование 4, 5, 6, 7 и 9)	4

утвърден полезен модел/марка, нови сортови семена, лицензия (приложимо само за областите на висше образование 4, 5, 6, 7 и 9)	10
участие в изложба, пленер, концерт и др. (приложимо за областите на висше образование с художествено-творческа дейност)	3
самостоятелна изложба, концерт и др. (приложимо за областите на висше образование с художествено-творческа дейност)	12
авторски филм (приложимо за областите на висше образование с художествено-творческа дейност)	12
написана партитура (приложимо за областите на висше образование с художествено-творческа дейност)	3
излъчено авторско радио- и/или телевизионно предаване	3
получена международна награда/отличие във връзка с научните, художествено-творческите или спортните изяви	5
получена национална награда/отличие във връзка с научните, художествено-творческите или спортните изяви	3

Бел.: Могат да бъдат добавени и допълнителни показатели, носещи точки за научно-приложна и художествено-творческа дейност.

Таблица 2. Изискуем минимум за придобиване на научна степен / академична длъжност

научна степен / академична длъжност	необходим брой точки	допълнителни изисквания
доктор	5	3 публикации
главен асистент	25	доктор
доцент	75	монография
доктор на науките	100	хабилитация
професор	100	монография

С така предложеният вариант се създава единна система от критерии за академично израстване, която е приложима за всички области на висше образование и в същото време – която е в съответствие и позволява да се отчитат спецификите на отделните научни области и професионални направления, тъй като не изисква

едновременното покриване на множество критерии с дискусийна приложимост при част от областите и направленията, а достигането на определен брой точки чрез едно по-гъвкаво опериране с отделните наукометрични показатели. Чрез своите количествени измерения предлаганата точкова система дава солидни гаранции за качество и се явява универсално решение за въвеждане на минимални национални изисквания за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности.

2) Също така сме убедени, че е **изключително необходимо**, особено в областта на хуманитаристиката, да бъде създадена **национална референтна листа**, която да бъде равнопоставена като тежест на *Scopus* и *Web of Science*, включително при оценката на научноизследователската дейност на висшите училища в България и при формирането на рейтинговата им класация.

Основания:

- Хуманитаристиката винаги е обвързана с езиковото разнообразие и освен на международни езици, определени научни области предполагат и от автора на публикацията, и от ползвателя ѝ познаването на конкретни езици. Напр. всеки чуждестранен българист ползва и публикува и на български, в зависимост от конкретната цел на научната публикация. Единствено в направления Филологии, Педагогика по..., История... присъстват важни национални компоненти на базата на национален/официален държавен език, национална култура, история и под. – и за тяхната сравнимост съществуват разработени методики в ЕС (политиката на ЕС стимулира езиковото и културното разнообразие!).

- В приетите от МОН документи, вкл. и за рейтинговата система, има позовавания на практиката напр. на Германия и Холандия, но не е проучен опитът напр. на Полша, Чехия, Румъния, Словакия, Словения, Литва, Гърция, Белгия, Франция и други европейски държави, които са осъзнали, че е пагубно единствено чрез *Scopus* да се определя кое и какво е наука, но имат разработени референтни листи, които са в основата на наукометричната оценка на висшите им училища и на тяхната научноизследователска дейност. В посочените национални референтни листи има система, отчитаща и стимулираща публикации на различни чужди езици (не само на английски), като се зачитат със стимулиращи точки публикации в издания от референтни листи на други страни.

- Освен това смятаме за задължително като реферирани издания да бъдат приемани всички издания в национални и международни референтни листи, а не само тези на издателската корпорация Elsevier. Държим също да подчертаем, че в последните няколко години сред международната научна общност се провеждат сериозни дискусии по диспропорциите в наукометричните стандарти – което доведе до коригиращи действия с включване и на други бази данни в немалко страни. НАОА в своите препоръки за следакредитационен контрол дава предписания за включване на традиционни за университетската хуманитаристика списания в ERIH, а списания на МОН от областта на хуманитаристиката и педагогическите науки също са индексирани в ERIH.

Уважаеми г-н Министър,

Считаме, че това предложение на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ принципно дава едно много ефективно и в същото време достатъчно просто решение на въпроса за въвеждането на задължителни минимални национални изисквания за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности, което ще позволи да не бъдат пренебрегнати спецификите и съответно да не бъдат оцетени различните области на висше образование и професионални направления, при това – без да е необходимо да се прибегва до излишно усложняване на законодателни текстове.

Изявяваме готовност да се включим с експертна работа в доразработването на наукометричните показатели, както и на други дискуссионни въпроси в ЗРАСРБ.